

Co-funded by
the European Union

101181345

**ПОСТИГАНЕ НА МИР ЧРЕЗ ЗВУК
[RADIOPEACE]**

Изграждане на капацитет в областта на младежта

ДОКЛАД ЗА ДОБРИ ПРАКТИКИ

**ЗА ИЗПОЛЗВАНЕТО НА МУЗИКАТА И ТАНЦА КАТО ИНСТРУМЕНТ
ЗА НЕФОРМАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ ЗА ИЗГРАЖДАНЕ НА МИРА И
ПРИБЩАВАНЕ**

RADIO PEACE

RADIOPEACE е проект по Еразъм+ (Ключово действие 2 „Сътрудничество между организации и институции“) за изграждане на капацитет в областта на младежта между страните Италия, България, Албания и Косово. RADIOPEACE използва музика и танци, за да насърчи изграждането на мира, межкултурния диалог и европейските ценности сред младите хора в Европа и Западните Балкани, като се фокусира върху приобщаването, цифровата трансформация и устойчивостта на околната среда. Финансиран е от Европейския съюз. Въпреки това изразените възгледи и мнения са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или на Изпълнителната агенция за образование и култура (EACEA). Нито Европейският съюз, нито EACEA могат да носят отговорност за тях.

<https://radiopeace.eu/>

Co-funded by
the European Union

**RADIO
PEACE**

**ПОСТИГАНЕ НА МИР ЧРЕЗ ЗВУК
[RADIOPEACE]**

Изграждане на капацитет в областта на младежта

101181345

ДОКЛАД ЗА ДОБРИ ПРАКТИКИ

**ЗА ИЗПОЛЗВАНЕТО НА МУЗИКАТА И ТАНЦА КАТО ИНСТРУМЕНТ
ЗА НЕФОРМАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ ЗА ИЗГРАЖДАНЕ НА МИРА И
ПРИБОЩАВАНЕ**

СЪДЪРЖАНИЕ

7	Резюме
8	Въведение
9	1.1 Трансформиращата сила на музиката и танца в неформалното образование
10	1.2 Определение и критерии за "добра практика"
11	2. АЛБАНИЯ
11	2.1 "Цигулката на мира" - обединяване на поколенията чрез музика в Тирана
12	2.2 Заедно за мир - Международна музикална солидарност за Украйна в Тирана
13	2.3 Триптих за мир - съчетаване на музика и визуално изкуство за европейско единство
14	2.4 Джаз проект SaNiTi - култивиране на междукултурния диалог чрез джаз в Тирана
16	3. БЪЛГАРИЯ
16	3.1 Фестивалът "Рома Пловдив" - празник на многообразието чрез ромската култура
18	3.2 Балкански младежки фестивал - свързване на младите хора отвъд границите чрез музика и танци
19	3.3 Музикални и танцови работилници Arete - овластяване на ромската младеж чрез артистично изразяване
21	3.4 Бракът може да почака, образованието - не - борба с ранните бракове чрез музика и танци
23	3.5 Музикални инициативи '21 - Насърчаване на социалното приобщаване чрез творчески музикални продукции
25	4. ИТАЛИЯ
25	4.1 Rhythm 4Youth - Овластяване на младежи с дислексия чрез радостта от танца в Рим и Виена
27	4.2 MusicalInGioco - Преобразяване на младежкия живот и обединяване на общностите чрез музика в Пулия
28	4.3 "Искам да танцувам с някого" - преодоляване на различията чрез танц в Рим / в цяла Европа
30	4.4 Обединението в музиката - обединяване на младежите чрез ритъм и приятелство в Сардиния
32	5. КОСОВО
32	5.1 Рок училище "Митровица" - обединяване на младежите чрез универсалния език на рока
34	5.2 "Изкуството в училище" (MUS-E Kosova) - насърчаване на междукултурното разбиране в класната стая
35	5.3 Gipsy Groove - сливане на музиката със социалното застъпничество
37	5.4 Музикален клуб "Авоко" - хармонизиране на многообразието чрез музикално сътрудничество в Драгаш
38	6. Размисли между различните страни: Споделени хармонии и местни ритми
40	7. Препоръки: Пътища за развитие на практиката и политиката
40	7.1 За практики и лидери на общности
41	7.2 За създателите на политики и институционалните заинтересовани страни
42	8. Заключение: Колективен ритъм за мир 42

Резюме

Музиката и танцът отдавна се славят като универсални езици, които могат да преодоляват граници, да обединяват различни общности и да вдъхновяват положителна социална промяна. Признавайки уникалния им потенциал като инструменти за неформално образование (НФО), межкултурен диалог и изграждане на мира, докладът за добрите практики на проекта RADIOPEACE подчертава иновативни и ефективни артистични практики в Европа и Западните Балкани. Финансирана от програмата "Еразъм+" на Европейския съюз в рамките на поканата за изграждане на младежки капацитет, тази инициатива има за цел да предостави на младежките работници, преподавателите и общностите мощни методи за насърчаване на толерантността, приобщаването и активното гражданство с помощта на музиката и танца.

Докладът представя шестнадесет примерни практики, внимателно подбрани от Албания, България, Италия и Косово, всяка от които демонстрира трансформиращата роля на музиката и танца за справяне със сложни социални предизвикателства. От Албания инициативи като "Цигулката на мира", "Заедно за мир", "Триптих за мир" и "Джаз проектът SaNiTi" илюстрират силата на музиката да култивира съпричастност и солидарност сред младите хора. България допринася с вдъхновяващи проекти като "Ромски фестивал Пловдив", "Балкански младежки фестивал", "Музикални и танцови работилници Арете", "Бракът може да почака - образованието не" и "Музикални инициативи '21", показващи как художественото изразяване може ефективно

да се бори с дискриминацията и да овластява маргинализирани общности. Изтъкнатите практики на Италия - "Rhythm4Youth", "MusicalInGioco", "I Wanna Dance with Somebody" и "AggregationinMusic"-разкриват музиката и танца като трансформиращи средства за интеграция, овластяване и включване, особено за младежи, изправени пред социални или образователни бариери. Представените инициативи в Косово - "Рок училище в Митровица", "Изкуството на MUS-E Kosova в училище", "Gipsy Groove" и "Музикален клуб Авоко" - демонстрират ясно как културно значими музикални проекти могат успешно да преодоляват етническите различия и да насърчават помирението след конфликта.

Основните констатации потвърждават, че неформалното образование, основано на изкуството, значително повишава ангажираността на младите хора, подобрява социалното сближаване и развива ключови междуличностни умения, включително работа в екип, съпричастност и межкултурно разбиране. Ефективното ангажиране на заинтересованите страни и силните партньорства с общността са критични елементи на успеха, които гарантират устойчиво въздействие и адаптивност в различни европейски контексти. Като представя доказани, възпроизводими и адаптивни методи, настоящият доклад предлага практически насоки и вдъхновение за използване на творческия потенциал на музиката и танца за насърчаване на една по-приобщаваща, толерантна и мирна Европа, изцяло съобразена с приоритетите на ЕС и целите на програма "Еразъм+".

Въведение

В целия Европейски съюз и Западните Балкани младите хора растат в общества, богати на културно наследство, но обелязани от исторически разделения, социално-икономически различия и променящи се предизвикателства, свързани с приобщаването. В този динамичен контекст неформалното образование (НФО) - най-вече когато се ръководи от творчество, участие и съпричастност - се превръща в жизненоважен мост между поколенията, културите и общностите. Това е по-очевидно от проекта RADIOPEACE: 24-месечна инициатива за изграждане на капацитет по програма "Еразъм+", която стартира през 2024 г. и има за цел да използва универсалните езици на музиката и танца, за да предизвика диалог, да насърчи разбирателството и да вдъхнови мира.

RadioPeace отговаря на острата нужда от новаторски образователни подходи, които да намерят отклик сред младежите, особено в Западните Балкани, където неразрешените конфликти, маргинализацията и миграцията оформят гражданския живот. В основата си проектът дава възможност на младежки работници, преподаватели, артисти и граждански организации да приемат и усилват музиката и танца като мощни инструменти за НФО. Като обединява партньори от държавите от ЕС и Западните Балкани - конкретно Албания, България, Италия и Косово - "РадиоМир" създава платформа за сътрудничество и межкултурно сътрудничество, където артистичното изразяване се превръща в общ инструмент за трансформация.

Вкоренено в рамката на "Еразъм+", RadioPeace

е пряко свързано със стратегическите приоритети на Европейския съюз за младежта, приобщаването, межкултурния диалог и изграждането на мира. То насърчава развитието на компетентности сред младите хора и укрепва устойчивостта, сътрудничеството и зачитането на културното многообразие. Чрез практически семинари, публични представяния и стратегически обмен проектът предоставя на бенефициентите си - младежки лидери, преподаватели и представители на гражданското общество - умения и методологии, които са едновременно творчески и социално отговорни.

Практиките, представени в този доклад, са резултат от многоетапен процес на проучване и документиране, ръководен съвместно от партньорите по проекта в четирите държави. Методологията съчетава кабинетно проучване, интервюта, посещения на място, проучване на конкретни случаи и вътрешно сътрудничество между партньорите. При подбор на добрите практики приоритет получиха инициативите, които демонстрират положително социално въздействие, креативност в методологията, съответствие с ценностите на ЕС и силен потенциал за адаптиране в различни социално-културни среди. Ключови фактори при определянето на образцовите модели бяха местната ангажираност, устойчивостта и участието на поколенията.

В доклада се отбелязва забележителната работа, която вече е извършена в Италия и Западните Балкани, като се документират и споделят тези практики. Той предоставя ценна пътна карта

за практикуващи специалисти, институции и политици, които се стремят да възпроизведат или адаптират тези подходи в своя контекст. Във време, когато културната поляризация и социалната фрагментация застрашават социалното сближаване, RadioPeace предлага

обнадеждаващ контра-разказ: че ръководеното от младежи артистично сътрудничество може да изгради отново мостове, да възстанови доверието и да положи основите на мирни, приобщаващи общности.

1.1 Трансформиращата сила на музиката и танца в неформалното образование

Музиката и танцът са нещо повече от артистични изразни средства в Европа и Западните Балкани - те са живи, дишащи елементи на ежедневието, разказващи традиции и културна памет. Те свързват поколенията, носят история и отдавна служат като израз на идентичност, съпротива, празнуване и изцеление. В рамките на проекта RADIOPEACE тези форми на изкуство придобиват нова функция: те се превръщат в инструменти за неформално образование за насърчаване на межкултурния диалог, изграждането на мира и овластяването на младите хора.

Неформалното образование е особено подходящо за тази мисия. Неформалното образование е доброволно, включващо всички участници и ориентирано към учащите се - качества, които дават възможност на младите хора да размишляват върху своята действителност, да се свързват с другите и да си представят алтернативно бъдеще. То процъфтява чрез "учене чрез правене" и цени емоционалната интелигентност, сътрудничеството и разбирането на опита толкова, колкото и академичните знания. В постконфликтни или социално нестабилни условия НФО се превръща в безопасно пространство за младите хора, където те могат да развият устойчивост, способност за действие и съпричастност.

Музиката и танцът на свой ред въплъщават същите принципи. Те са съпътстващи,

експресивни, емоционални и общностни. Когато са интегрирани в НФО, те помагат на младите хора да изследват своята идентичност, да се освободят от травмите, да оспорят стереотипите и да изградят социални връзки отвъд етнически, езикови или идеологически граници. Независимо дали става въпрос за ромски младежи в България, които възвръщат културната си гордост чрез танц, млади музиканти в Косово, които преодоляват етническите различия чрез рок групи, или италиански младежи, които изследват дислексията чрез ритъм, всяка инициатива, която е отразена в този доклад, отразява как музиката и танцът могат да катализират растежа както на лично, така и на колективно ниво.

Изследванията потвърждават тези прозрения. Проучванията в областта на музикалното образование и изграждането на мира постоянно показват, че музицирането укрепва социалното сближаване, подобрява емоционалното благополучие и повишава межкултурната компетентност. Танцът също така предлага споделено въплътено преживяване, което насърчава съпричастността и разчупва преодоляване на вербалните и културните бариери. В средите на НФО тези инструменти позволяват на младежите да се включат активно и приобщаващо - особено на тези, които срещат трудности с по-традиционните образователни формати.

В регионите на ЕС и Западните Балкани, където младежката безработица, миграцията и социалното напрежение често застрашават сплотеността, музиката и танцът предлагат алтернативен разказ за единството в многообразието, устойчивостта в трудностите

1.2 Определение и критерии за "добра практика"

В контекста на проекта RadioPeace "най-добрата практика" не се определя единствено от мащаба или бюджета, а от демонстрираната способност за създаване на значима, трайна промяна в младежка и общностна среда чрез музика и танци като инструменти за НФО. Тези практики са динамични примери за това какво се случва, когато художественото творчество се срещне с гражданска цел, подкрепена от приобщаващи методологии и силна местна ангажираност.

Практиките, представени в настоящия доклад, са избрани, тъй като показват ясни резултати в областта на ефективността. Това включва наблюдаеми резултати като повишено межкултурно разбиране, подобрено участие на младежите, повишена емоционална устойчивост или намалена социална изолация. Най-важното е, че те са вкоренени в житейския опит на техните общности и са потвърдени от свидетелствата на пряко участващите - независимо дали става въпрос за младежи, преподаватели, творци или местни заинтересовани страни.

Също толкова важен е и потенциалът за възпроизвеждане или адаптиране. Документираните тук инициативи предлагат гъвкави, мащабируеми модели, които могат да бъдат преосмислени в различни контексти. Независимо дали става въпрос за мобилни музикални работилници, приобщаващи танцови представления или артистични фестивали, ръководени от младежи, тези подходи демонстрират силна преносимост

и творчеството в лицето на разделението. RadioPeace се основава на този потенциал, като сплита мрежа от трансгранични инициативи, която показва как изкуствата могат да образуват, овластяват и обединяват.

и изобретателност дори в условия на ниски ресурси.

Друга отличителна черта е съответствието с тематичните стълбове на проекта RADIOPEACE - изграждане на мир, приобщаване, толерантност, межкултурен диалог и овластяване на младите хора. Всяка добра практика използва музиката и/или танца като инструмент не само за образование, но и за социална трансформация. Това съответствие с ценностите на Европейския съюз и целите на програмата "Еразъм+", особено тези, свързани с многообразието, социалното обличаване и демократичната ангажираност, е от ключово значение за признаването им в настоящия доклад.

Устойчивостта и ангажираността на заинтересованите страни също определят добрите практики. Инициативите, посочени тук, инвестират в местни партньорства, собственост на общността и участие на поколенията. Те не са изолирани артистични усилия, а са вградени в по-широки социални екосистеми - училища, общини, младежки мрежи и културни институции.

В крайна сметка тези добри практики са пример за това как неформалното образование, когато е изпълнено с енергията на музиката и движението на танца, може да предизвика промяна от най-ниските нива. Това са истории за млади хора, които намират своя глас, изграждат мостове и пренаписват разказа за разделението с ритъм, хармония и надежда.

2. АЛБАНИЯ

Албания - страна, в която дълбоките исторически традиции се съчетават ярко със съвременни художествени иновации, се справя с днешните обществени трудности с устойчивост и творчество. Тъй като миграцията променя общностите, а културното напрежение в Европа продължава, Албания все повече се обръща към музиката и изкуството като форми на художествено изразяване и като трансформиращи инструменти за межкултурен диалог, овластяване на младите хора, толерантност и изграждане на мира.

Четири забележителни инициативи - "Цигулката на мира", "Заедно за мир", "Триптих за мир" и джаз проектът "SaNiTi" - олицетворяват този подход, показвайки как универсалният език на музиката може да преодолее разделенията, да насърчи солидарността и да укрепи културната идентичност. Всеки от проектите ярко отразява ангажимента на Албания към ценностите и целите на "Еразъм+" и Европейския съюз, като илюстрира стабилни пътища към социално сближаване и общ растеж.

2.1 "Цигулката на мира" - обединяване на поколенията чрез музика в Тирана

Инициран през септември 2022 г. под страстно ръководство на цигуларя Кледис Рексо, фестивалът "Цигулка на мира"¹ е създаден, за да преодолее предизвикателството на ограничените възможности за професионално музикално образование за албанските младежи. Фестивалът има за изрична цел да култивира межкултурния диалог, да укрепва мира и да повишава професионалните артистични умения сред младите музиканти.

Финансиран от община Тирана, Министерството на културата и частни организации, фестивалът включваше концерти, майсторски класове и педагогическа програма, насочена към музиканти на възраст 10-17 години. Уъркшопите включваха сътрудничество с международни институции, като Националната висша консерватория в Париж и Университета в Айова, като съчетаваха онлайн и присъствено обучение.

Изпълненията се състояха на известни места, включително в Университета по изкуствата, Амфитеатъра на Тирана, крайбрежния град Дуръс и специален концерт в старчески дом в Тирана.

Ключова иновация е създаването на "Оркестъра на концепцията за живот и музика", който обединява професионални

¹ <https://diasporashqiptare.al/2022/09/29/violina-e-pajes-me-shume-se-nje-seri-koncertesh/>

музиканти с албански ученици за съвместни изпълнения. Над четиридесет млади музиканти участваха в интензивни семинари, а над двадесет международни професионалисти допринесоха с разнообразни културни идеи. Един от изключителните разкази е на десетгодишната цигуларка Веса Дума, която описва преживяването като трансформиращо: "Свиренето с толкова таланти музиканти ме вдъхнови да работя по-усърдно и да вярвам в способностите си." Повече от 500 участници в трите основни концерта преживяха този

межкултурен музикален обмен.

Въпреки че логистичните трудности - като поддържането на средства и координирането на множество места - създадоха предизвикателства, силните партньорства с общността позволиха успеха на фестивала. В крайна сметка фестивалът "Violina e Paqes" допринесе за развитието на ценностите на ЕС, като приобщи млади, необлагодетелствани и обещаващи музиканти към значим културен диалог.

2.2 Заедно за мир - Международна музикална солидарност за Украйна в Тирана

През ноември 2022 г., когато Европа се бори с хуманитарната криза в резултат на руската инвазия в Украйна, столицата на Албания се превръща в сцена на международната солидарност чрез благотворителния концерт "Заедно за мир"² Организирано съвместно от албанското министерство на отбраната и украинското посолство, това необикновено събитие обедини над 300 музиканти от държави от НАТО, включително Духовия оркестър на албанските въоръжени сили, присъедини се към военни оркестри и духови оркестри от множество държави от НАТО, (САЩ, Обединеното кралство, Франция, Италия, Гърция, Украйна и други. Общата им цел беше недвусмислена: повишаване на осведомеността и набиране на средства в подкрепа на децата, тежко засегнати от продължаващата война.

Музиката беше умишлено избрана заради емоционалния си отзвук и универсалната си привлекателност, което гарантира широкообхватна съпричастност и мобилизиране на международна подкрепа. Емоционално заредената програма включваше патриотични,

класически и съвременни произведения, специално подбрани да вдъхновят колективния размисъл и действие. Концертът, организиран в Двореца на конгресите в Тирана, се превърна в забележително културно събитие, на което присъстваха хиляди хора и което беше допълнително подсилено от широкото медийно отразяване.

² <https://www.mod.gov.al/>

Даренията, събрани по време на концерта, бяха насочени директно към подпомагане на деца, разселени или пострадали в Украйна. Широкото медийно отразяване, включващо както национални, така и международни издания, разшири значително обхвата на концерта. Един от музикантите отбеляза: "Този концерт ми позволи да допринеса чрез музиката за кауза, по-голяма от нас самите", което отразява дълбокия емоционален отзвук, споделен както от публиката, така и от изпълнителите. Други отзиви на музиканти отразяват гордост и

емоционална връзка, подчертавайки силата на колективното музикално изразяване.

"Заедно за мир" илюстрира съответствието с ценностите на ЕС за приобщаване, човешко достойнство и активно глобално гражданство. Нейното иновативно използване на музиката като хуманитарен инструмент предлага солиден потенциал за възпроизвеждане като мощен модел за инициативи за изграждане на мира и международна солидарност в цяла Европа.

2.3 Триптих за мир - съчетаване на музика и визуално изкуство за европейско единство

През май 2019 г. Албания беше домакин на пионерския проект "Триптих за мир"³, който изразява по артистичен начин историческия път на Европа към единство чрез завладяваща комбинация от класическа музика, мултимедийни визуализации и исторически разкази. Финансиран по програма ИПП 2 на Европейския съюз, проектът (получил забележителен бюджет от 808 044 евро) изрично се стреми да засили регионалната културна интеграция, да насърчи межкултурния диалог и да популяризира мира в исторически сложния регион на Западните Балкани.

Проектът "Триптих" обединява 65 инструменталисти и 100 певци от Албания, Италия, Гърция, Черна гора и Косово. Концертите се състояха в Тирана и Фиер (по-специално в театър "Bylis"), като в центъра на изпълненията бяха емблематични произведения като Реквием на Верди и Симфония № 9 на Бетовен. Сцени от европейската история бяха прожектирани на LED стени, като музиката, филмите и тематичните разкази бяха вплетени в един своеобразен "триптих", отразяващ еволюцията на Европа

3 <https://tournee.italy-albania-montenegro.eu/>

от конфликт към интеграция. Семинарите на общността, ръководени от местни преподаватели и гостуващи артисти, допълнително въвлякоха учениците в дискусии за европейското културно наследство и солидарността.

Над 1000 души присъстваха на основните представления, като допълнителен обхват беше

постигнат чрез отразяване в местните медии и социалните мрежи. Проучванията показаха висока степен на удовлетвореност на публиката и обогатена информираност за културното сътрудничество. Един от участниците заяви: "Работата с артисти от различни държави разшири усещането ми за общата идентичност на Европа". Партньорствата, създадени по време на събитието, продължиха между общините и културните институции, което обещава

продължаване на образователния обмен.

Освен универсалната привлекателност на класическата музика, "Триптих за мир" подчертава обединяващия дух в основата на ценностите на ЕС. Той също така демонстрира силен потенциал за пренасяне като модел, който може да се използва за бъдещи межкултурни проекти за укрепване на мира в цяла Европа.

2.4 Джаз проект SaNiTi - култивиране на межкултурния диалог чрез джаз в Тирана

Между юли и септември 2018 г. джаз проектът SaNiTi (Сараево-Ниш-Тирана) обедини младежи от Албания, Босна и Херцеговина и Сърбия около импровизационната свобода и приобщаващия дух на джаза с ясната цел да премахне културните разделения в Западните Балкани. Под местния надзор на сдружение "Синьо око" (Syri Blu) в Албания, проектът функционираше с бюджет от 14 790 евро, финансиран от Службата за регионално младежко сътрудничество (RYCO) и Комисията на ЕС. Дейностите обхванаха интензивни майсторски класове, семинари и публични джаз изпълнения в Сараево, Ниш и Тирана/Аполония, като събраха 24 млади музиканти (по осем от всяка страна), избрани чрез открита покана. В Албания Археологическият парк в Аполония послужи като живописно място за тридневни обучителни сесии и заключителен, "специален и магически" концерт, подкрепени от партньорства с община Фиер, артистичния лицей "Яков Ксокса" и местни културни групи.

Като се фокусира върху импровизационния характер на джаза и изискването за съвместно творчество, SaNiTi насърчава истински межкултурен диалог между младите хора, преодолявайки езиковите и етническите

барииери. Участниците усъвършенстваха музикалните си умения по време на джем сешъни и репетиции, а на кръгли маси джазът беше

разгледан като инструмент за преодоляване на етническото и религиозното напрежение. Публичните изпълнения в Сараево, Ниш и Аполония показаха оживен обмен на балкански фолклорни традиции и модерен джаз, като кулминацията беше три съвместни концерта, в които участваха местни учители по народни танци и изпълнителски групи. Като трайно доказателство за въздействието на проекта бяха направени 750 DVD записа, които спомогнаха за разпространяването на посланието на SaNiTi за единство и социално приобщаване отвъд непосредствената аудитория.

Въпреки че инициативата се сблъска с логистични и ресурсни предизвикателства, тя успя благодарение на всеотдайното артистично

ръководство и силните местни партньорства. Много участници описаха, че са развили по-голяма межкултурна осведоменост и уважение към разнообразието, а ентузиазиранията публика откри от първа ръка влиятелната роля, която джазът може да играе за насърчаване на толерантността и мира. Съобразен с политиките на ЕС за социално приобщаване, културно многообразие и овластяване на младите хора, проектът SaNiTi Jazz е пример за това как неформалното образование и музиката могат да укрепят взаимното разбирателство в сложни постконфликтни условия - разкривайки модел, който може да бъде използван в бъдеще за европейско сътрудничество и межкултурен диалог.

3. БЪЛГАРИЯ

Културният гоблен на България е богата смесица от древен фолклор, жизнена музика и темпераментни танцови традиции, отразяващи векове на разнообразни културни влияния. Докато фестивалите отекват с традиционни ритми и танци, които свързват общностите, България днес е изправена пред предизвикателствата на маргинализацията, социалното изключване и межкултурното напрежение, особено в малцинствените общности. В отговор на това страната все повече възприема музиката и танца като силни инструменти за социална интеграция,

межкултурен диалог и овластяване на младите хора, в хармония с ценностите на Европейския съюз и целите на програма "Еразъм+". Избраните инициативи - Фестивал "Рома Пловдив", Балкански младежки фестивал, Музикални и танцови работилници "Арете", "Бракът може да почака - образованието не може" и "Музикални инициативи '21" - подчертават иновативен подход от България за справяне със съвременните обществени предизвикателства чрез артистична ангажираност и неформално образование.

3.1 Фестивалът "Рома Пловдив" - празник на многообразието чрез ромската култура

От създаването си през 2017 г. фестивалът "Рома Пловдив"⁴ се превърна в оживен празник на ромската култура и влиятелна платформа за межкултурен диалог в историческия град Пловдив, известен като Европейска столица на културата. Замислен като част от по-широка стратегия за борба с дълбоко вкоренените обществени предразсъдъци и маргинализацията, засягащи ромските общности, фестивалът има за цел да насърчи истинската признателност и взаимното уважение чрез динамично художествено изразяване.

Пловдив, исторически кръстопът на различни култури, отдавна е дом на многобройно ромско население, което често е обект на негативни стереотипи и изолация. Отчитайки спешната необходимост от преодоляване на това културно

4 <https://www.roma-plovdiv.com/>

разделение, ромската фондация "Рома Пловдив" стартира фестивала със значителната подкрепа на местните културни институции, лидерите на ромската общност и общинските власти в Пловдив. Всяка година фестивалът привлича широко участие на творци, преподаватели, активисти на гражданското общество и членове на общността, като се превръща в широко признато събитие, насърчаващо ромската идентичност и межкултурния обмен.

В основата на фестивала е разнообразен набор от артистични дейности, които осветляват богатството и сложността на ромското културно наследство. Публиката активно участва в музикални изпълнения, включващи традиционни ромски ритми и съвременни интерпретации, съчетаващи джаз, фънк и

балкански фюжън. Интерактивните танцови работилници дават възможност на участници от различни етноси да се потопят в ромските традиции, като създават нови връзки, изградени на базата на споделен артистичен опит. Театрални спектакли, литературни четения, сесии за разказване на истории и художествени изложби обогатяват фестивала, предлагайки многостранно представяне на ромската идентичност и история.

По-специално, събитията, свързани с разказване на истории, и литературните дискусии се превърнаха в мощни инструменти за хуманизиране и контекстуализиране на опита на ромските общности, което позволява автентично представяне на ромския глас. Фестивалът активно премахва предразсъдъците и стереотипите, като улеснява откритите и конструктивни разговори по сложни теми като дискриминация, бедност, неравенство в образованието и културно неразбиране.

Важен елемент от фестивала е силното участие на млади ромски творци и изпълнители. Чрез осигуряването на достъпни платформи за представяне на таланта и творчеството ромските младежи получават видимост, увереност и чувство на културна гордост. Освен това партньорствата с местните училища и културни центрове осигуряват активно участие на всички възрастови групи, като насърчават разбирателството между поколенията и сплотеността на общността.

Въздействието на фестивала е очевидно положително. Оценките и отзивите на участниците постоянно подчертават значителни промени в общественото отношение към ромската общност, като подчертават повишената межкултурна осведоменост и признателност. Местните жители описват, че

се чувстват по-свързани със своите съседи роми, изпитват по-малко предразсъдъци и възприемат по-дълбоко традициите и приноса на ромите за българското общество. По подобен начин участниците от ромски произход изразяват по-голямо самочувствие, засилена гордост на общността и повишена мотивация за гражданска и културна ангажираност.

Въпреки успеха си фестивалът "Рома Пловдив" се сблъсква с предизвикателства, а именно ограничени финансови ресурси и понякога съпротива от страна на по-широки слоеве от общността. Въпреки това постоянната работа с общността, широкото участие на заинтересованите страни и творческите усилия за набиране на средства ефективно смекчиха тези пречки. Силната институционална подкрепа и активното участие на културните власти на Пловдив също допринесоха значително за приемствеността и развитието на фестивала.

Отразявайки основните ценности на Европейския съюз, по-специално приобщаването, културното многообразие и активното гражданство, фестивалът "Рома Пловдив" се вписва безпроблемно в целите на "Еразъм+". Той предоставя модел, който може да се пренесе в голяма степен и показва как артистичният празник, дълбоко вкоренен в участието на общността и автентичното културно представяне, може да промени обществените възприятия, да насърчи межкултурното разбирателство и да спомогне за трайна социална хармония. Чрез музика, танц, разказване на истории и споделени преживявания фестивалът "Рома Пловдив" нагледно илюстрира, че културните различия могат да се превърнат в мощен катализатор за единство, а не за разделение.

3.2 Балкански младежки фестивал - свързване на младите хора отвъд границите чрез музика и танци

Създаден през 1996 г. в живописния град Сандански, България, Балканският младежки фестивал⁵ възниква благодарение на смела визия: да използва музиката, танца и артистичното сътрудничество за преодоляване на историческите разделения и за укрепване на трайния мир между балканските страни. Сандански, стратегически разположен на исторически кръстопът между културите, беше целенасочено избран за дом на фестивала, за да символизира помирението и диалога в един регион, отдавна белязан от етнически и политически трудности. Фестивалът е инициран в пряк отговор на бурните последици от югославските конфликти, като се отчита, че трайният мир изисква взаимно разбиране и

междукултурен обмен сред младите поколения.

Всяко лято Балканският младежки фестивал превръща Сандански в оживен център на младежко творчество и културен диалог. Община Сандански и Министерството на културата на Република България последователно подкрепят събитието заедно с международни партньори, местни културни институции и различни младежки организации. Привличайки младежки делегации от България, Северна Македония,

Сърбия, Румъния, Албания, Гърция, Черна гора, Турция и други балкански страни, фестивалът активно включва млади творци в разнообразни, завладяващи дейности, превръщайки културните различия в източник на обогатяване, а не на разделение.

В основата на успеха на фестивала е неговият уникален приобщаващ подход. Младите участници се включват в динамични съвместни изпълнения, които съчетават традиционен балкански фолклор със съвременни стилове, създавайки иновативни артистични прояви, които празнуват общото наследство, като същевременно зачитат културните различия. Традиционни танцови ансамбли и съвременни хореографски работилници се организират рамо до рамо, като насърчават младите хора да изследват нови художествени форми и културни традиции извън познатия им опит. Фестивалът включва и интерактивни театрални постановки, изложби на визуални изкуства и музикални изпълнения, които включват фолклор, джаз, поп и фюжън жанрове, като привличат широка млада и разнообразна публика.

Особено въздействащ компонент на Балканския младежки фестивал са сесиите за междукултурен диалог и съвместните творчески работилници. Под ръководството на опитни артисти, младежки работници и културни медиатори тези сесии позволяват на участниците открито да обсъждат чувствителни въпроси като предразсъдъци, стереотипи, исторически недоразумения и общи бъдещи цели. Като споделят своите истории, личен опит и артистични таланти, участниците създават връзки, основани на взаимно уважение и съпричастност. С течение на годините тези

⁵ <https://www.facebook.com/byfestival/>

диалози прерастват в трайни приятелства, партньорства и съвместни културни инициативи, като значително укрепват регионалната солидарност сред балканските младежи.

Резултатите от фестивала са последователно трансформиращи, отразени ярко в оценките и личните свидетелства. Много от участниците съобщават за дълбоко личностно израстване, повишеноразбираненакултурното многообразие и значително намаляване на предишни погрешни схващания и предразсъдъци. Младите артисти изразяват по-дълбоко самочувствие, межкултурна компетентност и ентузиазъм да се застъпват за мир и солидарност в своите общности. Отзивите на преподаватели, родители и местни жители допълнително подчертават ролята на фестивала като значимо средство за социално сближаване и овластяване на младите хора в региона.

Въпреки това организирането на международен фестивал с такъв обхват не е лишено от предизвикателства. Логистичните трудности, като например координирането на трансграничното участие, осигуряването на подходящи ресурси и преодоляването на дипломатическата чувствителност, понякога представляват сериозни пречки. Тези проблеми бяха ефективно решени чрез стабилно сътрудничество между заинтересованите страни, широки местни и международни партньорства и постоянна ангажираност на общността. Силната общинска и правителствена

подкрепа постоянно осигурява устойчивост и високи нива на участие, като затвърждава репутацията на фестивала като ключово културно събитие в България и на Балканите.

Съобразен ясно с основните европейски ценности на солидарност, межкултурен диалог и активно гражданство, Балканският младежки фестивал демонстрира дълбокия потенциал на музиката и танца като универсални езици, способни да надхвърлят границите и историята на разделението. Неговият модел, който може да бъде повторен, предоставя ценни идеи и практически методики за използване на неформалното художествено образование за насърчаване на межкултурното разбирателство, младежкото лидерство и дългосрочното изграждане на мира. В крайна сметка, чрез артистично сътрудничество и младежка креативност Балканският младежки фестивал убедително показва, че празнуването на разнообразието може да послужи като трайна основа за регионално единство и мир.

3.3 Музикални и танцови работилници Arete - овластяване на ромската младеж чрез артистично изразяване

От създаването си през 2015 г. музикалните и танцови работилници на Младежка фондация "Арете"⁶ се занимават с образователните и

социалните различия, с които се сблъскват ромските младежи в България. Разположени в рамките на по-широката мисия за борба с

⁶ www.areteyouth.org

широко разпространената дискриминация и системното изключване на ромските общности, тези работилници използват по уникален начин трансформиращата сила на артистичното участие, като насърчават овластяването, приобщаването и академичния стремеж сред младежите в неравностойно положение. Инициативата възниква като пряк отговор на продължаващите неравенства в образованието и ограничените възможности, пред които са изправени ромските младежи, които често се сблъскват със социална изолация, ранно отпадане от училище и пречки пред заетостта.

Подкрепена от сътрудничеството с местни образователни институции, лидери на общността и ромски културни асоциации, Arete успешно интегрира музикални и танцови семинари в своята цялостна рамка за овластяване на младите хора. Тези интерактивни сесии съчетават традиционна ромска музика и танци със съвременни артистични техники, като дават възможност на младите участници да възприемат своето културно наследство и да се запознаят с по-широки артистични практики. Опитни ромски музиканти, хореографи и педагози водят интензивни артистични сесии в културно уважавана и вдъхновяваща среда, често организирани в училища, читалища и младежки центрове в цяла България. Включването на уважавани ромски артисти като ментори и модели за подражание допълнително насърчава младите участници, засилвайки тяхната културна гордост и мотивирайки ги към лични постижения.

Участниците в семинара редовно се занимават с разнообразни артистични дейности, които имат за цел не само да подобрят творческите им умения, но и да повишат самочувствието, академичната мотивация и социалната им компетентност. Дейностите включват уроци по традиционни ромски танци,

сесии по инструментална музика, вокално обучение, импровизационни упражнения и семинари по съвременна хореография, които свързват ромските традиции с популярните музикални жанрове. Този подход активно утвърждава културната идентичност, като по този начин се бори с интернализираната стигма и едновременно с това насърчава межкултурната признателност и диалога сред по-широките български общности.

Ключова характеристика на програмата е акцентът върху публичните изяви, които служат като платформа за младежите от ромски произход да представят творчески своето културно наследство, таланти и стремежи. Тези представления, които се провеждат на различни обществени места, в училища и на местни фестивали, не само отбелязват ромските артистични традиции, но и изрично се противопоставят на негативните стереотипи и обществените предразсъдъци. Зрителите се запознават отблизо с дълбочината, красотата и богатството на ромската култура, което води до по-голямо разбиране, уважение и диалог. Видимостта, създадена чрез такива публични изяви, допринася пряко за социалното сближаване, като насърчава съпричастността и намалява утвърдената дискриминация.

Оценките на инициативата постоянно подчертават забележителните успехи в овластяването на ромските младежи, като измеримите резултати показват значително повишено самочувствие, подобрена академична ангажираност и повишени стремежи сред участниците. Процентът на посещаемост и задържане в училище се е повишил значително сред младите хора, участващи в семинарите, което показва по-широкото образователно въздействие на овластяването чрез изкуство. Учители, родители и лидери на общността редовно предоставят убедителни свидетелства,

описващи видими подобрения в нагласите, социалното поведение и межкултурните отношения на участниците. Много младежи от ромски произход, участващи в програмата, са постигнали напредък в академичното образование и са станали активни защитници на своите общности, което показва трайни трансформации на личностно и общностно ниво, насърчавани чрез участие в изкуството.

Въпреки първоначалните предизвикателства, включително първоначалния скептицизъм както от страна на ромските, така и от неромските общности, и постоянните ограничения на ресурсите, Младежка фондация "Арете" успешно гарантира устойчивостта и разширяването на програмата. Тя постигна това чрез изграждане на стабилни местни партньорства, осигуряване на постоянна подкрепа от образователните институции и поддържане на активно участие на общността. Чрез включването на тези семинари в цялостна стратегия за овластяване на младежите, която включва също така

менторство, академична подкрепа, кариерно консултиране и социално застъпничество, фондацията значително е засилила както краткосрочното, така и дългосрочното въздействие върху ромските младежи.

Музикалните и танцовите семинари на Arete илюстрират дълбокия потенциал на културното и художественото образование за овластяване на маргинализирани младежи, насърчаване на межкултурния диалог и укрепване на социалното сближаване. Техният силно преносим подход предлага ценни прозрения и практически методики, които могат да бъдат възпроизведени в различни контексти в Европа. Преди всичко Младежка фондация "Арете" нагледно демонстрира, че чрез възхвала на културната идентичност и художественото творчество младите хора в неравностойно положение могат да намерят мощни пътища към приобщаване, образователен успех и социално овластяване.

3.4 Бракът може да почака, образованието - не - борба с ранните бракове чрез музика и танци

От създаването си през 2017 г. Центърът за междуетнически диалог и толерантност "Амалипе" с ентузиазъм се занимава с дълбоко вкоренения проблем на ранните бракове сред ромските общности в цяла България чрез своята въздействаща инициатива "Бракът може да почака, образованието не може да почака"⁷. Този новаторски проект, подкрепен финансово от Европейския съюз и Фондация "Работилница за граждански инициативи", възникна в отговор на тревожните нива на ранно отпадане от училище, неравенството между половете и дълбоко вкоренените традиции, които в

миналото са ограничавали образователните и социалните възможности, особено за младите ромски момичета.

Признавайки трансформирания потенциал на музиката и танца - неразделна част от ромската идентичност и ежедневие - инициативата стратегически интегрира традиционни ромски артистични изразни средства в образователни и културни програми, за да насърчи ангажираността на общността, да повиши осведомеността и да се застъпи за равенството между половете и образованието. Иновативното използване от Amalipe на музика,

⁷ <https://amalipe.bg/>

разкази и танци с културно звучене позволява чувствителни въпроси да бъдат разглеждани по достъпен и незаплашителен начин, като пряко ангажира младежите, семействата и по-широките мрежи на общността.

Дейностите, организирани в рамките на инициативата, са динамични, интерактивни и образователни, дълбоко вписани в културния контекст на общността. Те включват редовни неформални семинари, провеждани в училищата и местните читалища, интерактивни културни събития, театрални и танцови представления и открити дискусии, водени от уважавани местни ромски личности и преподаватели. Професионални артисти, музиканти и младежки лидери водят младите участници чрез традиционни ромски танци и песни, като създават безопасно пространство за изследване на критични теми като правата на жените и момичетата, дългосрочните ползи от образованието и рисковете, свързани с ранните бракове. Освен това моделите за обучение на връстници дават възможност на млади ромски модели за подражание - особено на момичета, които са преодолели лични и културни бариери - да споделят своите истории и да мотивират връстниците си към образователни стремежи.

Публичните представления на общността служат като празнични и същевременно мощни платформи за застъпничество. Участниците демонстрират артистични умения, дълбоко вкоренени в ромската традиция, привличат вниманието на общността и започват диалог за значението на образованието и равенството между половете. Тези публични представления не само забавляват, но и значително променят нагласите на общността, като предизвикват критични размисли за дълбоко вкоренените културни норми. Местни ромски музиканти и танцови групи активно подкрепят изпълненията, като допълнително засилват автентичната

културна връзка и достоверността на посланията на инициативата.

Резултатите от "Бракът може да почака, образованието не може" са дълбоки и измерими. Независимите оценки и обратната връзка с общността постоянно показват повишено посещение на училище и намален процент на отпадане от училище сред ромските момичета в целевите общности. Освен това докладваните случаи на ранни бракове са намалели значително там, където инициативата се прилага. Семействата и преподавателите свидетелстват за укрепване на отношенията между ромските общности и училищата, както и за повишена готовност на ромските родители, особено на бащите, да подкрепят продължаването на образованието на дъщерите. Инициативата успешно е повишила осведомеността на общността относно равенството между половете, като е дала повече възможности на младите жени и е поставила под въпрос ограничителните социални норми.

Въпреки значителните си успехи, проектът се сблъска със значителни предизвикателства, свързани най-вече с устойчивото финансиране, поддържането на дългосрочен ангажимент на общността и преодоляването на съпротивата, вкоренена в дълбоко установени традиционни практики. Амалипе ефективно се справя с тези пречки чрез широко сътрудничество на местно ниво, целенасочени образователни програми, включващи лидери на общността, и чувствителни към културните особености застъпнически кампании. Непрекъснатите диалози с участието на ромски старейшини и уважавани представители на общността също са били от съществено значение за осигуряването на съпричастност на общността и гарантирането на устойчива промяна.

Съобразен изцяло с принципите на Европейския съюз за приобщаване, равенство между

половете, активно гражданство и межкултурен диалог, "Бракът може да почака, образованието не може" представлява възпроизводим и вдъхновяващ модел за използване на културно застъпено художествено изразяване в условията на неформалното образование. Инициативата ясно демонстрира как традиционната музика и танц, съчетани с целенасочено застъпничество, могат да променят нагласите, да овластят

маргинализираните младежи и да развият социалното сближаване. Преди всичко работата на Амалипе ярко илюстрира, че чрез културно съзвучни образователни интервенции могат да бъдат успешно преодолени дори най-упоритите социални предизвикателства, проправяйки пътища към по-голямо приобщаване, равенство и колективно овластяване на общността.

3.5 Музикални инициативи '21 - Насърчаване на социалното приобщаване чрез творчески музикални продукции

През 2021 г. иновативният проект на България - Музикални инициативи 21⁸, се появи като мощен артистичен отговор на постоянните предизвикателства на социалното изключване и маргинализацията, с които се сблъскват малцинствените общности в цялата страна. Финансирана и подкрепена от Националния фонд "Култура" на България, тази инициатива е замислена от остро осъзнаване на обществените различия и неотложната необходимост от насърчаване на по-голяма съпричастност, межкултурен диалог и интеграция на общността чрез универсалния език на музиката.

Изхождайки от убеждението, че музиката има трансформиращата сила да преодолява разделенията, да разчупва стереотипите и да усилва премълчаваните гласове, "Музикални инициативи '21" стратегически събра професионални музиканти и артисти с членове на малцинствените общности в България, включително роми, турци и други етнически групи, често маргинализирани в обществото. Този подход на сътрудничество предостави на хората от малцинствата не просто възможност да участват, но и активно да съ-творяват

художествени продукции, изразявайки пряко своя опит, културно наследство и социални предизвикателства.

Инициативата включваше създаването на поредица от музикални композиции със социална насоченост, обогатени с придружаващи музикални видеоклипове, които ярко илюстрират лични истории, културни традиции и социални реалности, с които се сблъскват малцинствата. Всяка композиция и визуално произведение служеха като средство за разказване на истории, като обръщаха внимание на теми като дискриминация, борба за интеграция, културна гордост и запазване на идентичността. Професионалните музиканти работиха в тясно сътрудничество с участниците от малцинствата по време на творческия процес, като внимателно гарантираха, че всяка продукция представя автентично преживяванията, стремежите и културните прояви на участващите общности.

Въздействието на инициативата бързо надхвърли пределите на непосредствените ѝ участници. Музикалните и визуалните продукции достигнаха до широка аудитория в цяла България чрез стратегическо публично разпространение,

8 <https://programs.ncf.bg/bg/results/MI156>

включващо онлайн медийни платформи, кампании в социалните медии и презентации в общността. Тези творби предизвикаха значим обществен диалог, като значително повишиха обществената осведоменост и разбирането на предизвикателствата пред малцинствата. Отзивите на публиката, свидетелствата и оценките на проекта колективно показаха осезаеми промени в социалните възприятия, показващи засилена емпатия, намаляване на предразсъдъците и по-дълбоко оценяване на културното многообразие, съществуващо в социалната тъкан на България.

Участниците съобщават за забележителни лични промени, като описват повишено самочувствие, подновено чувство за принадлежност към общността и овластен глас, който да защитава тях самите и техните общности. Особено значими бяха свидетелствата на млади творци от малцинствата, които изразиха как творческото участие заедно с утвърдени музиканти ги е мотивирало дълбоко, вдъхновявайки ги за по-големи образователни стремежи и по-силна гражданска ангажираност. Участващите професионални артисти също разказаха как инициативата е обогатила техните перспективи, подчертавайки уникалната способност на музиката да премахва бариери и да подхранва значими межкултурни отношения.

Въпреки забележителните успехи инициативата се сблъска с първоначални логистични пречки, главно поради ограничените финансови

и материални ресурси. Въпреки това организаторите се справиха ефективно с тези ограничения, като използваха широки общностни и културни мрежи, осигурявайки в натура студийни пространства, техническо оборудване и доброволческа подкрепа от местни творци, културни асоциации и групи на гражданското общество. Това широко сътрудничество с общността беше от ключово значение за поддържане на темпото и гарантиране на успешното реализиране на всяка продукция.

"Музикални инициативи '21" представлява модел, който може да бъде възпроизведен и има значителен потенциал за прехвърляне. Неговият подход, съчетаващ ангажираност на местната общност, професионално артистично сътрудничество и публично разпространение, предлага ценни идеи за използване на музикалното и артистичното изразяване като дълбоки инструменти за социално застъпничество, културно оценяване и изграждане на мира. В крайна сметка "Музикални инициативи '21" ярко илюстрира трансформационния потенциал, присъщ на чувствителните към културата артистични интервенции. Чрез създаването на платформи, където маргинализираните гласове могат да звучат ясно, инициативата допринася значимо за едно по-приобщаващо, съпричастно и културно жизнено българско общество.

4. ИТАЛИЯ

Културният пейзаж на Италия кипи от живот, формиран от векове на творчество, ярки художествени традиции и разнообразен обмен. В оперните театри звучат грандиозни спектакли, а живите народни танци свързват поколенията на обществените площади. Въпреки това, отвъд тези вечни прояви, съвременна Италия е изправена пред сериозни предизвикателства: нарастващо многообразие от миграция, задълбочаващи се икономически различия, маргинализация на младите хора и ограничена подкрепа за хората със специални нужди.

В отговор на това настъпи забележителна промяна, която възприема музиката и танца не само като художествени традиции, но и като мощни инструменти за социална трансформация. В цялата страна се появиха

инициативи в сферата на неформалното образование, които използват универсалните езици на ритъма, мелодията и движението, за да насърчават толерантността, межкултурното разбиране и изграждането на мира.

Четири избрани италиански инициативи - "Ритъм за младежи", "Музика в Джокото", "Искам да танцувам с някого" и "Обединяване в музиката" - са пример за тази нова вълна на социално ориентирана артистична ангажираност. Заедно те илюстрират нагледно как музиката и танцът могат да вдъхновят младите хора и техните общности да гледат на разнообразието не като на бариера, а като на възможност за споделено израстване, въплъщавайки дълбокия ангажимент на Италия към европейските ценности и целите на "Еразъм+".

4.1 Rhythm 4Youth - Овластяване на младежи с дислексия чрез радостта от танца в Рим и Виена

През 2022 г. Move Art ASD, динамична образователна организация в Рим, си сътрудничи с виенския BIANNA Zentrum für Bildung und Kunst, за да се изправи срещу предизвикателство, което често остава скрито под повърхността - дислексията и социалната изолация, която тя носи. Дислексията, макар и широко призната, остава неразбрана, като често кара засегнатите млади хора да се откъснат от своите връстници и да бъдат изключени от пълноценно участие в образователния и социалния живот. Неотдавнашни изследвания, подчертаващи връзката между дислексията и ритмичното [9 https://www.piattaformaprogetti.eu/rhythm-4-youth/](https://www.piattaformaprogetti.eu/rhythm-4-youth/)

възприятие, породиха една мощна идея: Би ли могъл танцът, с присъщия му ритмичен поток, да запълни фината, но критична пропаст между слуховите и визуалните стимули, с които се сблъскват младежите с дислексия?

Финансиран с 60 000 евро безвъзмездни средства от Европейския съюз, проектът "Rhythm 4Youth"⁹ се оформи като поредица от обмислени танцови семинари в Рим и Виена, насочени специално към тийнейджъри с дислексия на възраст 13-19 години. Дейностите съчетаваха ритмични кръгове с барабани, интерактивни

игри с огледало, импровизационни танци, ритмични двигателни упражнения и ангажиращи задачи от типа "следвай диригента". Това бяха нещо повече от обикновени уроци по танци - те бяха безопасно пространство, внимателно създадено, за да отговори на уникалните мултисензорни образователни потребности на младите участници с дислексия, като им даде възможност да се изразяват свободно, без да се страхуват от неразбиране или провал.

Методологията на инициативата беше изключително новаторска, тъй като се отдалечаваше от традиционните подходи и преминаваше към персонализирано обучение, пригодено за приобщаване. Обучителите използваха структурирани процедури, нагледни

материали, подкрепящи и повтарящи се материали и индивидуално внимание, като гарантираха, че всеки участник се чувства удобно и напълно ангажиран. Важно е да се отбележи, че обучителите не работиха сами; те си сътрудничеха тясно с партньори като Asociatia Tinerilor Cu Initiativa Civica¹⁰ и Education and Lobbying Nel Skopje (PEL)¹¹ от Северна Македония. Тези партньорства не само задълбочиха межкултурното измерение на проекта, но и укрепиха способността на обучителите да разпознават ранните признаци на дислексия, което допълнително засили поширокото въздействие на проекта.

Местните училища, семейства и институции оказаха жизненоважна подкрепа, като
10 <https://aticromania.wordpress.com/about/>
11 <https://www.pel.mk/>

предложиха места, ресурси и опит за поддържане на инициативата. Културното обогатяване беше вплетено във всяко взаимодействие, като експерти по народни танци представиха традиционни ритми, полезни за справяне със специфичните ритмични предизвикателства на участниците. Този културен обмен не само повиши образователната стойност, но и засили чувството на участниците за принадлежност към една по-голяма, приобщаваща общност.

Резултатите от "Rhythm 4Youth" далеч надхвърлиха първоначалните очаквания. Количествените данни показаха впечатляващо повишаване (поне с 60%) на разбирането на младежките работници и преподавателите за дислексията и връзката ѝ с дейностите, основани на танца. Освен това бяха разработени повече от 30 нови практически насоки за подобряване на комуникационните стратегии и засилване на приобщаването на младежите с дислексия. И все пак, освен тези убедителни статистически данни, най-дълбокото въздействие на инициативата беше дълбоко човешко и емоционално.

Учители и родители споделят препоръки, в които се описват забележими подобрения в увереността и участието на децата, като подчертават, че танцът е значим инструмент за тяхната емоционална и социална интеграция. Както отбелязва един от преподавателите: "Виждайки как тези деца се отварят и най-накрая се чувстват част от нещо по-голямо от тяхното състояние, беше дълбоко трогателно."

Постигането на тези забележителни резултати обаче изискваше преодоляването на значителни препятствия. Проектът се сблъска с предизвикателства, свързани с адаптирането на танцови методики специално за младежи с дислексия. Те бяха преодоляни чрез специализирани обучителни сесии за младежки

работници, разработване на ясни насоки за комуникация и структурирани методики, съобразени с участниците с дислексия.

Изцяло въплъщавайки основните принципи на Европейския съюз за приобщаване, многообразие и човешки права, "Rhythm 4Youth" се превърна в образцов модел в рамките на "Еразъм+". Неговите методи и опит предлагат ценни идеи и голям потенциал за възпроизвеждане, като демонстрират

убедително как неформалните образователни подходи, използващи танц, могат да променят живота на маргинализирани младежи в различни европейски контексти. Чрез ритъм, движение и съпричастност "Rhythm 4Youth" ясно показва, че танцът може да се превърне не само във форма на изкуство, но и в дълбока спасителна линия, даваща възможност на младите хора да преминат уверено отвъд предизвикателствата към бъдеще, изпълнено с възможности.

4.2 MusicalInGioco - Преобразяване на младежкия живот и обединяване на общностите чрез музика в Пулия

От самото си начало през 2017 г., дълбоко в сърцето на южноиталианския регион Пулия "MusicalInGioco"¹² резонира мощно като фар за надежда, приобщаване и трансформация. Тази вдъхновяваща инициатива възникна, за да се изправи срещу една спешна местна реалност - нарастващата маргинализация, пред която са изправени децата и младежите, изпитващи социално-икономически трудности, увреждания и обучителни трудности като ADHD, синдром на Аспергер, синдром на Даун и аутизъм. Водена от мощна визия, вдъхновена от световно признатата¹³ основана от венецуелския маестро Антонио Хосе Абреу, MusicalInGioco се стреми да премахне бариерите и да насърчи истинското социално овластяване чрез музика.

Изцяло поддържана от щедростта на обществеността - чрез финансови вноски и дарени музикални инструменти - инициативата бързоразцъфна в динамично движение, вградено в местните общности. Силните и устойчиви партньорства с общините, особено с Джоя дел Коле и Аделфия, позволиха на MusicalInGioco да създаде приобщаващи младежки оркестри, хорове и интердисциплинарни семинари,

12 <https://www.musicaingioco.net/>

13 https://www.sistemaeurope.org/What_is_El_Sistema/

съчетаващи театър, танц и сценография. На младите

участници на възраст от 10 до 17 години беше предложено структурирано, но творчески гъвкаво музикално образование без заплащане, което даде възможност дори на хората в най-неравностойно положение да получат достъп до трансформиращата сила на музиката.

Централен фактор за успеха на MusicalInGioco е характерното съчетаване на формални и неформални образователни методи. Редовните репетиции, публичните концерти и съвместните събития в общността осигуряват на участниците приобщаваща среда, насърчаваща работата в екип, емоционалните и социалните умения и артистичното изразяване. През годините повече от 15 000 деца и младежи, включително непълнолетни в центрове за задържане, са се възползвали пряко от тази инициатива.

Създаването на два уникални хорови състава силно отразява приобщаващата етика на MusicalInGioco: единият включва над 50 възрастни певци, много от които в напреднала

възраст, а другият е специално създаден, за да включва млади хора със синдрома на Даун. Заедно, тези хора въплъщават рядка хармония между поколенията и способностите, предлагайки прочувствено представяне на приобщаващия дух на проекта. Семействата и местната публика често стават свидетели на изпълнения, които са пример за единство, устойчивост и общностна солидарност, превръщайки концертите в мощни символи на социалната интеграция.

Количествените оценки постоянно подчертават впечатляващото въздействие на инициативата, като документират значителни подобрения в емоционалната регулация, намалена хиперактивност и подобрен социално поведение сред участниците в сравнение с връстниците, които не са участвали в програмата. Но само цифрите едва ли отразяват дълбоките човешки промени, които са се случили. Прочувственото свидетелство на една майка ярко илюстрира реалното въздействие на MusicalnGioco: "Той беше срамежлив и затворен; музиката му даде приятели, даде му глас." Много семейства описват значителни подобрения в социалните взаимодействия и увереността на децата, които преди това са изпитвали социални и емоционални затруднения.

И все пак поддържането на тази забележителна социална трансформация не беше лишено от предизвикателства. Постоянната нужда от финансиране, логистична координация и последователно ангажиране на заинтересованите страни представляваха постоянни препятствия, които MusicalnGioco преодоляваше умело чрез всеотдайни партньорства с общността, последователно набиране на средства и силна институционална

подкрепа. Изключителните резултати на инициативата са широко признати - официално одобрени от Министерството на образованието на Италия (MIUR)¹⁴ и широко представени от Urbact¹⁵, влиятелната европейска мрежа за насърчаване на градските иновации.

Успешно съчетавайки структурираното и музикалното образование с творческа свобода и адаптивност, MusicalnGioco предоставя безценни познания за силата на артистичното неформално образование. Този модел предлага огромен потенциал за възпроизвеждане в различни европейски контексти. Той демонстрира, че музиката може да бъде много повече от забавление - тя може да обединява общности, да насърчава културната ангажираност и да стимулира трайна социална промяна. Отразявайки ценностите на ЕС за многообразие, приобщаване, права на човека и напълно въплъщвайки целите на "Еразъм+", MusicalnGioco се откроява като мощно свидетелство за уникалната способност на музиката да изгражда мостове, да насърчава съпричастността и да променя обществата към по-добро.

4.3 "Искам да танцувам с някого" - преодоляване на различията чрез танц в Рим / в цяла Европа

Между януари 2019 г. и юни 2020 г. Move Art ASD в Рим¹⁶ отново зае централно място, като този път използва

14 <https://fundit.fr/en/institutions/ministry-education-university-and-research-italy-miur#:~:text=The%20Ministry%20of%20Education%2C%20Universities,the%20Italian%20universities%20and%20research.>

15 <https://urbact.eu/>

16 <http://www.artmovingasd.it/>

танца като мощен инструмент за социална трансформация чрез своята енергична инициатива "Искам да танцувам с някого". Признавайки нарастващото напрежение във все по-разнообразните общности, проектът се стремеше да се справи с проблемите на изключването, расизма и културните недоразумения, като се насочи изрично към младите мигранти и младежите от трудни социално-икономически среди.

Подкрепен от програма "Еразъм+" и Европейската комисия с финансиране на обща стойност 48 070 евро, проектът "Искам да танцувам с някого" събра млади участници и техните семейства от Италия, Франция и Унгария в четири динамични транснационални обмени и множество събития в местната общност. Вместо просто да изпълняват танцови съчетания, участниците използваха танца като изразно средство за изследване на идентичността, межкултурен диалог и истинска връзка. Събитията бяха структурирани по иновативни европейски методологии - включително технология на отвореното пространство, европейски структуриран диалог и фокусиран диалог.

Разговор - осигуряване на динамични пространства, в които младите хора участват в межкултурен диалог, изследват идентичността си и се справят с расизма и изключването чрез творческо изразяване.

Повремената тези обмени участниците изследваха своята идентичност и културен произход чрез танца, което допринесе за по-голямо межкултурно разбирателство и намаляване на социалните бариери. Танцът се превърна не само във форма на изкуство, но и в мощен език, способен да предава емоции и преживявания, които надхвърлят традиционните културни и езикови бариери. Участниците описват, че са почувствали нова гордост от своята

културна идентичност, откривайки богатството в разнообразието, а не в разделението. Един млад танцьор улови прекрасно духа на проекта, разсъждавайки така: "Когато танцуваме заедно, различията ни не ни разделят, а правят танца ни по-красив."

Освен индивидуалните трансформации, проектът оказва значително въздействие върху по-широки общностни мрежи. Училища, семейства, местни институции и дори спортни асоциации се включиха активно, като станаха преки свидетели на това как танцът може да насърчи емпатията, межкултурните приятелства и демократичното участие. Въпреки първоначалните предизвикателства - като културни бариери и логистични трудности - щателното планиране, откритият диалог в общността и силните партньорства за сътрудничество позволиха на проекта да процъфти.

Може би най-трайното наследство на "Искам да танцувам с някого" е създаването на европейска мрежа, която се ангажира да пропагандира танца като основен инструмент за интеграция и социално включване на мигрантите. Като изгради трайни трансгранични връзки, инициативата предостави ценни познания за това как неформалните методи, основани на изкуството, могат ефективно да насърчават активното гражданство и межкултурното сближаване. В съответствие с приоритетите на програма "Еразъм+" и ценностите на ЕС за единство чрез многообразие, проектът подчерта изключителния потенциал на танца да култивира разбирателство, социална интеграция и по-дълбоко чувство за споделена човечност в различните европейски общности.

4.4 Обединението в музиката - обединяване на младежите чрез ритъм и приятелство в Сардиния

На обляния в слънце остров Сардиния, в живописния град Сесту, музиката и танците поставят началото на мощна среща между културите. От януари 2017 г. до януари 2018 г. инициативата, наречена "Агрегация в музиката", събра 40 млади италианци и латвийци в оживен празник на разнообразие, творчество и общност. Координиран с ентузиазъм от Associazione Turistica Pro Loco Sestu¹⁷ в партньорство с латвийската TDA Lielupe¹⁸, този проект, финансиран по програма "Еразъм+" (на стойност 19 668 евро), възникна като навременен отговор на нарастващата социална фрагментация и межкултурното напрежение, пред които са изправени младите хора в Европа.

Още от самото начало участниците се потопиха в интересни преживявания, предназначени за създаване на приятелства и премахване на бариерите. Под ръководството на квалифицирани фасилитатори, които използваха интересни методи за неформално образование, младите хора се запознаха с разнообразни артистични дейности, включително оживени танцови партита, интерактивни игри за разчупване на леда, културни посещения, съвместни работилници и обществени представления. Сърцевината на проекта се криеше в неговия умишлено неформален, но дълбоко образователен подход - всяка дейност насърчаваше участниците да изразяват свободно своята уникална културна идентичност, да участват открито в смислен диалог за гражданството и социалното приобщаване и да развият ценни междуличностни и межкултурни умения.

Дните, прекарани заедно, бързо се превърнаха

в дълбоко межкултурно разбирателство. Участниците откриха споделени ценности и изградиха трайни връзки, докато учеха традиционни танци, упражняваха песни и създаваха представления, които безпроблемно съчетаваха италианските и латвийските художествени традиции. Тези динамични взаимодействия, наситени с учене чрез преживяване, значително повишиха увереността, съпричастността и уменията за межкултурно общуване на младежите. Всяко съвместно изпълнение се превръщаше в завладяващ израз на единство и споделена европейска идентичност, като допринасяше положително за повишаване на осведомеността на местната общност относно межкултурното сътрудничество и солидарността.

Оценките отразяват тези промени, като подчертават повишената толерантност и съпричастност сред участниците и тяхната по-добра информираност за европейските ценности и демократичната ангажираност. Размишлявайки върху преживяванията си, младите участници разказваха с ентузиазъм за трайни приятелства, създадени отвъд националните граници. Много от тях определиха пътуването си като "променящо

17 <https://festivaldelleproloco.wixsite.com/prolocosestu>

18 <https://kultura.jelgava.lv/en/tautas-deju-ansamblis-lielupe/>

живота", споделяйки лични истории за това как културните стереотипи са се разтворили, заменени от истинска признателност и уважение към разнообразието.

Въпреки амбициозните цели на проекта, още в началото се появиха логистични предизвикателства, като например координирането на международни пътувания, настаняване и пространства за събития. Въпреки това организаторите успешно се справиха с тези трудности чрез щателно планиране, осигуряване на местни места, оборудвани с удобни пансиони, и осигуряване на постоянна специализирана подкрепа от опитни ръководители на групи.

Осезаемият успех на "Aggregation in Music" е

доказателство за повторемостта и стойността на младежките обмени, основани на изкуството, в цяла Европа. Напълно съобразена с целите на "Еразъм+" и въплъщаваща ценностите на ЕС за многообразие, човешки права, приобщаване и активно гражданство, тази динамична инициатива предложи трайни прозрения за това как музиката и танцът могат да насърчат задълбочения межкултурен диалог, социалното сближаване и мира. Като използваха творчески ритъм и движението, младите участници в Sestu демонстрираха, че хармонията межкултурите е несамо възможна - тя може да процъфтява, като красиво променя общностите и преобразява живота.

5. КОСОВО

Косово, което се отличава с богати мултикултурни традиции и сложна история след конфликта, се обърна към музиката и танца като към мощни инструменти за възстановяване на разединените общности и укрепване на мира. В условията на продължаващо етническо напрежение и социална изолация новаторски местни инициативи използват художественото творчество в рамките на неформалното образование, за да насърчават межкултурния диалог, овластяването на младите хора и

социалнотоприобщаване. Четиризабележителни практики - рок училище "Митровица", "Изкуство в училище" на MUS-E Kosovo, "Gipsy Groove" и музикален клуб "Авоко" - се отличават със своята креативност, устойчивост и дълбок ангажимент към европейските ценности и целите на "Еразъм+". Като цяло тези инициативи ярко илюстрират отдадеността на Косово да превърне разнообразието от потенциална бариера в сила, вдъхвайки надежда и сплотеност чрез артистично изразяване.

5.1 Рок училище "Митровица" - обединяване на младежите чрез универсалния език на рока

Митровица, исторически известна като "Градът на рока", отдавна е известна с динамичната си музикална сцена, особено с рок музиката, която датира от 60-те години на миналия век. Групи като "FAN", създадена през 1967 г., и забележителният биетнически ансамбъл "МАК", създаден през 70-те години на ХХ в., са пример за дух на единство, като чрез музиката си преодоляват етническите граници. Това богато музикално наследство обаче е дълбоко нарушено от конфликта и последвалите го дълбоки етнически разделения в града.

В отговор на това през 2008 г. се появява рок училището в Митровица¹⁹ като творческа инициатива за преодоляване на дълбокото разделение между сръбската и албанската

младеж чрез разпалване на общата им музикална страст. Подкрепено от известни международни организации, сред които "Музиканти без граници", "Изграждане на общността в Митровица"²⁰, Европейския съюз и нидерландската програма "Матра", училището създаде уникални неутрални пространства за взаимодействие между младите хора чрез музикално образование. Първоначално то функционира чрез отделни клонове от двете страни на река Ибър, като постепенно насърчава възможностите за етнически смесени сътрудничества.

Учебната програма на училището творчески съчетава уроци по инструмент, обучение на група, семинари за писане на песни и динамични

¹⁹ <https://www.mitrovicarockschool.org/>

²⁰ <https://www.cbmitrovica.org/>

публични изпълнения. Младите музиканти се занимават активно с жанрове като рок, пънк, инди и рап, като създават етнически смесени групи, които си сътрудничат творчески, пишат оригинална музика и изнасят концерти както на местно, така и на международно ниво. През 16-годишния си път рок училището в Митровица успешно е ангажирало повече от 1700 младежи, в резултат на което са създадени над 70 разнообразни групи, чиято музика въплъщава темите за единство, приятелство и културна хармония.

Изпълненията и обмяната на опит извън границите на Косово предоставиха на участниците ценен опит, като укрепиха тяхната увереност, разшириха културните им хоризонти и демонстрираха трансформацията потенциал на музиката за преодоляване на разделението. Отзивите и оценките постоянно подчертават значителното подобряване на взаимното разбирателство, намаляването на предразсъдъците и по-голямата откритост сред учениците, които преди това са били изолирани един от друг.

Работейки в силно политизирана и сложна среда, училището се сблъсква с логистични и практически предизвикателства. Въпреки това тези пречки са били ефективно преодоляни благодарение на отдадения местен персонал, постоянния диалог с общността и стабилното междуобщностно сътрудничество. Неутралният, фокусиран върху учениците подход дава възможност на младежите да се свързват смислено и автентично, създавайки трайни лични и общностни взаимоотношения.

Напълно съобразено с основните европейски ценности на многообразието, приобщаването, правата на човека и активното гражданство, рок училището в Митровица е модел, който може да бъде използван и демонстрира как неформалното образование, ръководено от младежите, чрез музика може да излекува и най-дълбоките разделения. Възраждайки прочутото рок наследство на Митровица в съвременен контекст, училището е мощно свидетелство за трайната способност на музиката да насърчава мира, межкултурния диалог и положителната обществена трансформация.

5.2 "Изкуството в училище" (MUS-E Kosova) - насърчаване на межкултурното разбирателство в класната стая

От 1999 г. насам иновативната инициатива на MUS-E Kosova²¹ "Изкуство в училище - музика и танц за межкултурен диалог" дълбоко вгражда творческото изразяване в образователната структура на Косово, насърчавайки межкултурното разбирателство и социалното сближаване сред децата в началното училище. Вдъхновена от международната рамка MUS-E (Musique-Europe), инициирана през 1993 г. от известния цигулар Йехуди Менухин, тази програма се основава на образователната философия на унгарския композитор Золтан Кодай, който подчертава значението на интегрирането на достъпни художествени преживявания в ежедневно образование. Макар че по-широката визия на Менухин обхваща множество форми на изкуство - като музика, танц, драма и визуални изкуства, косовската програма адаптира тази богата художествена традиция, за да отговори на уникалните следвоенни нужди на региона.

Mus-e Kosova е част от Mus-e Networks, която

работи под ръководството на Международната фондация "Йехуди Менухин"²² и е базирана в Брюксел. В отговор на историческите разделения в Косово и на трайните последици от етническото разделение MUS-E Kosova активно ангажира деца от различни общности, включително албански, бошняшки, горански, ромски и сръбски произход. Подкрепена от Международната фондация "Йехуди Менухин", Министерството на културата и образованието на Косово и различни местни партньори, програмата по уникален начин интегрира професионални артисти в класните стаи заедно с обикновени учители. Чрез интерактивна методика за съвместно преподаване учениците участват в оживени сесии, които съчетават музика, танци и творческо движение, като им помагат да изследват и оценяват мултикултурното наследство на региона. Тези сесии не са просто артистични занимания; те се превръщат в пътища за изграждане на емпатия, взаимно уважение и смислен межкултурен

21 <https://mus-ekosova.org/>

22 <https://www.menuhin-foundation.com/>

диалог.

Резултатите от MUS-E Косово са много сериозни. Цялостната оценка, проведена в училище "Михал Грамено" през 2024 г., показва впечатляващи резултати: 75 % от участващите ученици изразиха висока удовлетвореност, 78 % посочиха подобрена креативност, а над 60 % отбелязаха значително намаляване на тормоза и дискриминацията. Освен цифрите, отзивите на учители и родители постоянно подчертават положителните поведенчески трансформации, засиленото межкултурно сътрудничество и повишената емоционална интелигентност сред децата, което отразява дълбокото социално въздействие на инициативата.

Въпреки тези забележителни успехи програмата се сблъсква с предизвикателства, особено

по отношение на устойчивото финансиране и ефективната координация в различните училища. MUS-E Kosova успешно се справя с тях чрез проактивни местни партньорства, силно участие на общността и постоянно сътрудничество между артисти и учители, демонстрирайки устойчивост и адаптивност.

MUS-E Kosova е пример за това как неформалното образование, основано на изкуството, вградено във формалното образование, може да бъде мощен катализатор за положителна социална промяна. Като адаптира международно признат модел към местните нужди, инициативата продължава да изгражда по-приобщаващо, хармонично и устойчиво общество в Косово, предоставяйки ценни идеи и рамка, която може да се приложи в подобни контексти в цяла Европа

5.3 Gipsy Groove - сливане на музиката със социалното застъпничество

Основан през 2010 г., Gipsy Groove²³ е динамичен и иновативен музикален ансамбъл от Косово, известен със съчетаването на традиционни балкански ромски мелодии със съвременни жанрове като джаз, реге, фънк, ска и дръм енд бейс. Разнообразният състав на групата, включващ музиканти от албанската, турската и ромската общност, отразява богатата културна мозайка на Косово и подчертава мисията ѝ да насърчава единството, равенството и межкултурния диалог чрез музика.

От самото си създаване Gipsy Groove се ангажира с решаването на социални проблеми, включително неравенство, расизъм, свобода на движението, права на жените и права на човека в широк смисъл. Музиката им отразява сложното взаимодействие между борба и радост, характерно за живота в Косово и на Балканите,

като служи едновременно като отражение на обществените реалности и мощен катализатор за социална промяна.

Техните енергични изпълнения се отличават

²³ <https://gipsygroovemusic.com/>

с живо взаимодействие с публиката, импровизационна креативност и радостна атмосфера, която приканва към активно участие. Като съчетават ромските фолклорни традиции със съвременни музикални влияния, Gipsy Groove ефективно предизвикват стереотипите, създавайки мощна платформа за диалог, разбиране и социално застъпничество. Отзивите на публиката често подчертават как техните концерти предизвикват смислени разговори за разнообразието, приемането и равенството.

Групата успешно представя своето жизнеутвърждаващо послание на разнообразна местна и международна публика, като участва в значими фестивали като известния DokuFest в Косово, Международния фестивал на ромското изкуство (IRAF) в Румъния, Голямата анадолска среща на световните култури в Турция и фестивала NGOM в Косово. Чрез тези фестивали Gipsy Groove засилва своята визия, достигайки до широки общности и вдъхновявайки межкултурна признателност и разбирателство.

Музикалното им пътешествие е белязано от важни творчески етапи: през 2013 г. групата издава дебютния си албум със свежи интерпретации на традиционни ромски песни. Той е последван от новаторския им албум от 2014 г. "BalkanMania", който включва оригинални песни, изрично засягащи социални въпроси

като свободата на движение, овластяването на жените, любовта и устойчивостта. Тези издания не само демонстрираха тяхната артистична гъвкавост, но и затвърдиха непоколебимата им отдаденост на застъпничеството и социалната справедливост чрез изкуството.

Въпреки че се сблъсква със значителни предизвикателства, включително ограничени ресурси и устойчиви обществени предразсъдъци, Gipsy Groove последователно преодолява бариерите чрез проактивна обществена ангажираност, творчески партньорства и стратегическа работа с медиите. Техният подход ефективно насърчава основните европейски ценности - равенство, културно многообразие, активно гражданство и овластяване на младежите, като безпроблемно се вписва в целите на "Еразъм+", насочени към межкултурния диалог и изграждането на мира на местно ниво.

Пътуването на Gipsy Groove е пример за трансформиращата сила на музиката като инструмент за преодоляване на културните различия, насърчаване на приобщаващи общности и вдъхновяване на трайна социална промяна. Чрез своите страстни изпълнения и значима пропаганда те продължават да вдъхновяват както публиката, така и колегите си артисти, засилвайки универсалната способност на музиката да култивира единство, уважение и солидарност в различни общества.

5.4 Музикален клуб "Авоко" - хармонизиране на многообразието чрез музикално сътрудничество в Драгаш

Есъздаден през 2009 г. от местни младежи, Младежкият център "Авоко Драгаш"²⁴ е неправителствена организация, ангажирана с овластяването на младите хора в етнически разнообразната община Драгаш, Косово. Признавайки уникалния състав на общината, включващ албански, горански и бошняшки общности, Авоко активно насърчава инициативи

взаимодействия инициативата значително подобри взаимното разбиране, съпричастността и сътрудничеството между младежи от различни среди. Свидетелствата на общността подчертават ясни положителни промени в нагласите на младежите, а именно повишена откритост, диалог и межкултурни приятелства. Въпреки че се сблъска с първоначални

за изграждане на младежки капацитет, застъпничество и социално приобщаване.

През 2023 г. Avoko представи иновативния Музикален клуб Avoko, специално създаден да преодолява културните различия и да насърчава по-дълбоките връзки между разделените досега етнически групи. Подкрепен от програмата REALOD на ПРООН и община Драгаш, клубът създаде структурирано, извънкласно пространство, където младите хора могат да изследват завладяващата смесица от традиционна балканска музика заедно със съвременни поп и рок жанрове. Под ръководството на опитни местни музиканти участниците съвместно композираха, репетираха и изпълняваха музика, отбелязваща общото им регионално наследство.

Чрез улесняване на редовните творчески

логистични предизвикателства, свързани с координацията и ресурсите, Avoko успешно преодоля тези пречки, като използва силни местни партньорства, всеотдайно артистично съдействие и активно участие на общността.

Музикалният клуб "Авоко" е пример за това как целенасоченото артистично сътрудничество може ефективно да хармонизира многообразието и да култивира социално сближаване. Неговият достъпен подход ясно съответства на ценностите на програма "Еразъм+" за овластяване на младите хора, межкултурен диалог и приобщаващо развитие на общността. Използвайки музиката като универсален език, Музикалният клуб "Авоко" предоставя мощен и възпроизводим модел за инициативи за укрепване на мира в Косово и извън него.

24 <https://www.facebook.com/p/AVOKO-Qendra-Rinore-Dragash-100077952738415/>

6. Размисли между различните страни: Споделени хармонии и местни ритми

Макар че всяка страна, включена в проекта RadioPeace, носи своя собствена културна дълбочина, исторически опит и артистично наследство, това, което се откроява най-ясно в тази колекция от добри практики, е една мощна обща нишка: убеждението, че музиката и танцът санесамокултурниизрази,ноитрансформиращи инструменти за връзка, изцеление и промяна. В Албания, България, Италия и Косово тези практики предлагат уникални отговори на местните предизвикателства, но също така пеят в хармония около обща визия за междукултурен диалог и овластяване на младите хора.

В Албания музиката служи като мост между поколения, нации и дори глобални кризи - обединява местни музиканти с международни изпълнители или мобилизира обществената солидарност за Украйна. В България акцентът беше поставен върху приобщаването и идентичността, особено сред маргинализираните ромски общности, където артистичното изразяване се превърна както в защита срещу дискриминацията, така и в празник на културната гордост. Италианските практики предложиха новаторски примери за терапевтично приобщаване, показвайки как ритъмът и движението могат да дадат възможност на невродивергентни младежи, да преодолеят разделенията в Европа и да стимулират гражданското участие. В същото време инициативите на Косово се справиха с разделението след конфликта, като използваха рок музика, мултикултурно сътрудничество и творчество в училище, за да превърнат

дълбоко вкорененото разделение в споделено творчество.

Въпреки различията в мащаба и обстановката - от национални фестивали до интимни клубове след училище - подходите са сходни в основни отношения. Първо, местното лидерство и участието на обикновените хора бяха от решаващо значение: почти всяка успешна инициатива се раждаше от визията на общностен лидер, артист или преподавател, дълбоко вкоренен в местния контекст. Второ, във всички проекти се прилагаше педагогика на участието и приобщаването. Независимо дали става въпрос за импровизация в джаза, съвместно създаване на оригинални песни или танцови сесии, водени от връстници, тези практики активно ангажираха младите хора не само като учащи, но и като културни дейци.

Появиха се и общи предизвикателства - най-вече ограниченията на ресурсите, културната съпротива и пропуските в устойчивостта. И все пак повтарящият се фактор за успех беше устойчивостта, често подхранвана от партньорства с общини, организации на гражданското общество и международни мрежи. Там, където традиционните системи не успяваха да се справят, тези инициативи предлагаша на младежите пространство за принадлежност, творчество и лидерство.

Особено впечатляващо е, че всеки проект е успял не въпреки местния контекст, а благодарение на него. Културната специфика не беше пречка, а основа.Фолклорнитеритми,историческатапамет

и езиковото многообразие бяха използвани, а не заличени - което показва, че изграждането на мира не е задължително да бъде културно неутрално. Напротив, то процъфтява, когато е вкоренено в автентичността на мястото, хората и историята.

7. Препоръки: Пътища за развитие на практиката и политиката

Въз основа на разнообразните и вдъхновяващи примери, представени в настоящия доклад, се очертават няколко ключови препоръки - както за практикуващите, които желаят да повторят или адаптират тези модели, така и за политиците, ангажирани да подкрепят изграждането на мира и приобщаването чрез неформалното образование.

7.1 За практики и лидери на общности

1. **Започнете на местно ниво, но мечтайте за глобално** Заложете на проекта си в реалностите на вашата общност - нейните нужди, културни ресурси и съществуващи мрежи, но търсете вдъхновение и партньорства отвъд границите. Обменът на колеги и международното сътрудничество значително увеличават както въздействието, така и видимостта.

2. **Дизайн за участие:** Използвайте съвместното създаване като водещ принцип. Когато младите хора помагат за разработването и провеждането на музикални и танцови дейности, те стават нещо повече от участници - те стават лидери. Включването трябва да бъде целенасочено, като се вземат предвид различните нужди и произход.

3. **Изграждане на силни партньорства:** Сътрудничество с училища, общини, творци и НПО за споделяне на ресурси и разширяване на обхвата. Подходите с участието на много заинтересовани страни укрепват изпълнението и допринасят за устойчивостта след края на проекта.

4. **Документиране, отразяване, споделяне:** Оценявайте работата си, като използвате качествени и количествени инструменти. Историите, свидетелствата и обратната връзка са мощни за застъпничество и за подобряване на бъдещите итерации. Не подценявайте стойността на визуалната документация и цифровото разказване на истории за изграждане на инерция и легитимност.

7.2 За създателите на политики и институционалните заинтересовани страни

1. Интегриране на НФО в политиките за младежта и образованието: Признайте уникалната стойност на неформалното образование, базирано на изкуствата, за достигане до неангажираните младежи, за насърчаване на приобщаването и за изграждане на мира. Осигурете институционално признание и механизми за финансиране в подкрепа на тази дейност.

2. Инвестирайте в изграждането на артистичен капацитет: Предложете обучение за младежки работници, учители и артисти за използване на музиката и танца като педагогически инструменти. Подкрепете възможностите за мобилност и трансграничното сътрудничество, за да насърчите трансфера на знания.

3. Осигуряване на дългосрочна подкрепа: Да се премине отвъд схемите за еднократно финансиране, като се подкрепят дългосрочни модели, които внедряват практики на НФО в училищата, културните центрове и младежките услуги. Устойчивостта не е само финансова - тя зависи от приемствеността, наставничеството и системите за грижа.

4. Насърчаване на културното приобщаване като средство за укрепване на мира: Включете културната политика не само като опазване на наследството, но и като стратегия за изграждане на мира. Подкрепяйте инициативи, които преодоляват етническите, поколенческите и социално-икономическите различия чрез изкуства с широко участие.

За да се поддържа въздействието на тези практики, проектът RadioPeace призовава за създаване на регионална и общоевропейска мрежа от практикуващи в областта на НФО, основана на изкуството. Тази мрежа би могла да улесни постоянния обмен, да предложи наставничество и да служи като хранилище на инструменти, казуси и рамки за оценка. Инвестирането в цифрови платформи, набори от инструменти със свободен достъп и многоезични ресурси ще помогне на практиките да излязат извън рамките на своя произход,

като същевременно останат верни на своята същност.

Следващата стъпка е не само възпроизвеждането, но и усилването - да се гарантира, че тези вдъхновяващи истории ще отекнат в политическите кръгове, младежките платформи и общностните диалози. Като подкрепят инфраструктурата за творчество, учене и младежко лидерство, Европа и Западните Балкани могат да продължат да насърчават приобщаващо и мирно бъдеще.

8. Заключение: Колективен ритъм за мир

От Тирана до Пловдив, от Рим до Драгаш, този доклад представя пътуване с гласове, мелодии и движения, които не само забавляват, но и образоват, дават възможност и преобразяват. Тези добри практики ни показват, че музиката и танцът не са лукс, а спасителни линии - особено за младите хора, които се сблъскват с разделение, изолация или маргинализация.

Неформалното образование, основано на артистичната практика, не е допълнение към формалното обучение, а живо и необходимо допълнение. То приканва младите хора да включат цялата си същност в учебното пространство - тялото, сърцето и ума - и открива пътища за съпричастност,

творчество и сътрудничество. То също така ни напомня, че културата не е статична. Тя се развива, адаптира се и в ръцете на младите хора се превръща в сила за единство.

Проектът RadioPeace въплъщава убеждението, че мирът не е отсъствие на конфликт, а наличие на диалог, достойнство и споделено творчество. Настоящият доклад е едновременно свидетелство за тази вяра и призив за действие - за създателите на политики да признаят и подкрепят тази работа, за преподавателите и артистите да продължат да изграждат нови мостове, а за младите хора в Европа и Западните Балкани - да продължат да танцуват, да играят и да мечтаят за едно по-приобщаващо бъдеще.

Нека запазим ритъма.

Co-funded by
the European Union

Финансира се от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са единствено на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или на Европейската комисия за образование и култура. Изпълнителна агенция (ЕАСЕА). Нито Европейският съюз, нито ЕАСЕА могат да бъдат държани отговорни за тях.

Open Educational Resources

Резултатът от този проект е Отворени образователни ресурси (OER) и представлява изследователски материал, наличен в PDF формат, издаден съгласно авторското право, което е издадено под Create Commons License CC BY-NC-SA.

Каноничен URL адрес: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>